

Plán aktivít na podporu rozvoja čitateľskej gramotnosti

Východiská

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo“) predložilo koncom roka 2015 do Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre vzdelávanie, vedu, mládež a šport Národnú stratégiu zvyšovania úrovne a kontinuálneho rozvíjania čitateľskej gramotnosti, ktorá obsahuje okrem iného aj rozličné taktické iniciatívy na dosiahnutie predmetného strategického cieľa. Materiál bol schválený dňa 23. 11. 2015 na 4. GPM ministerstva školstva bez pripomienok.

Úloha vytvoriť túto národnú stratégiu vyplynula z Vecného a časového plánu opatrení na zlepšenie výsledkov žiakov v medzinárodnom meraní OECD – štúdia PISA, vzatom na vedomie uznesením Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre vzdelávanie, vedu, mládež a šport č. 144 dňa 9. 10. 2014. Podľa Programového vyhlásenia vlády Slovenskej republiky na roky 2016 – 2020 patria výsledky v čitateľskej gramotnosti medzi kľúčové oblasti, kde slovenské školstvo potrebuje pridať.

Čítanie a čitateľská gramotnosť tvoria nevyhnutný predpoklad na rozvíjanie kľúčových kompetencií, predovšetkým kompetencie k učeniu sa, a čoraz viac sa využívajú ako nástroj na dosiahnutie ďalších cieľov v pracovnom i osobnom živote.

Čítanie aj napriek prieniku moderných informačných technológií ostáva základnou stratégiou nadobúdania vedomostí, odborných znalostí, rozširovania a prehĺbovania poznatkovej bázy človeka, ale aj získavania rozličných praktických a profesijných zručností. Práve z tohto dôvodu považujeme vzťah detí, žiakov a mládeže k čítaniu za kritický.

Z dôvodu významu materiálu ministerstvo školstva oboznámilo s jeho obsahom vládu Slovenskej republiky, ktorá ho dňa 29. apríla 2016 vzala na vedomie.

Národná stratégia informuje okrem iného aj o európskom a medzinárodnom rámci čitateľskej gramotnosti, ilustruje príklady existencie národnej štruktúry na podporu čítania v jednotlivých štátoch a opisuje tiež východiskový stav čitateľskej gramotnosti v Slovenskej republike. Obsahuje tiež údaje o strategických partneroch, vymedzuje základné princípy, prináša SWOT analýzu, zdôrazňuje hlavné oblasti intervencie a odporúčania, ciele a iniciatívy na dosiahnutie strategického cieľa, a to zlepšiť výsledky slovenských žiakov, aby v testovaní PISA 2018 dosiahli úroveň čitateľskej gramotnosti nad úroveň priemeru krajín OECD.

Požiadavka dôraznejšieho a efektívnejšieho rozvoja čitateľskej gramotnosti žiakov v rámci procesu vzdelávania v našich školách teda vyplýva z aktuálnych potrieb súčasnej spoločnosti, v

ktorej práve zručnosť porozumieť textom v rôznych situáciách a kontextoch, vyvodzovať z prečítaného závery a posudzovať texty z rôznych hľadísk (vrátane sledovania autorových zámerov) je základom úspešného života každého jednotlivého človeka a prosperity celej spoločnosti.

Škola má veľký potenciál pri utváraní čitateľských návykov. U detí, ktoré nemajú kvalitné rodinné čitateľské zázemie, je škola dokonca hlavným aktérom. Ak sa venuje vytváraniu čitateľských návykov – rozprávaním či písaním o čítaných knihách – potom sa to jednoznačne pozitívne odráža na miere čítania u týchto detí. (Motivácia detí čítaním mimočítankovej literatúry pozitívne formuje čitateľské záujmy detí.)

V SR je však nemalé percento škôl a učiteľov, ktoré takto s čítaním nepracujú a nevyužívajú dostatočne svojho potenciálu. nevedomujú si pravdepodobne význam čitateľských návykov pre ďalšie vzdelávanie dieťaťa a potenciál, ktorý čítanie môže v sledovanej oblasti mať.

Čítateľstvo detí, jeho rozvoj aj zhodnotenie v škole, je jednou z oblastí, kde by sa výučba mala otvoriť obojsmernej komunikácii medzi deťmi a učiteľmi, pri ktorej deti do školy tiež vnášajú svoje poznatky, skúsenosti a zážitky.

Tradičná slovenská základná škola, resp. výučba v nej, je založená na jednosmernom vzťahu učiteľ – žiak. Vo výučbe chýba dialóg. Čítanie však vytúžený dialóg môže priniesť.

Literatúra (viac či menej hodnotná) môže byť potrebnou témou, atraktívnou pre obe strany (školu i žiaka), knižky sú vhodnou inšpiráciou pre debaty učiteľa a žiakov. Rozvíjanie čitateľských návykov napomôže otvoriť brány tradičnej školy názorom, postrehom a informáciami žiakov, čo sa v súčasnosti javí ako kľúčové.

Základné ciele:

- prostredníctvom rozvíjania čitateľskej a informačnej gramotnosti rozvíjať kľúčové kompetencie, predovšetkým komunikatívnu kompetenciu, kompetencie k učeniu, kompetencie k riešeniu problémov a kompetencie personálne a sociálne,
- formovať kladný vzťah detí a žiakov ku knihe a literatúre, organizovať súťaže v čitateľských zručnostiach a popoludňajšie čitateľské aktivity v školských kluboch detí,
- vytvoriť podmienky podporujúce rozvoj individuálnych schopností žiakov vrátane žiakov so špeciálnymi vzdelávacími potrebami a žiakov nadaných v oblasti čitateľskej a informačnej gramotnosti,
- posilňovať prácu s čítaním a knihami (cielenou a hodnotnou prácou s čítaním, prítomnosťou dostatočného množstva pútavých kníh, zaujímavými aktivitami)
- rozvíjať detskú fantáziu, pamäť a jazyk,

- podporovať voľnočasové aktivity detí a žiakov zamerané na jazykovú kultúru (recitačné a literárne súťaže, školské časopisy),
- na rozvíjanie čitateľskej gramotnosti využívať uvoľnené úlohy PISA (www.nucem.sk) a metodické príručky na www.statpedu.sk v rámci všetkých predmetov,
- zvýšiť kvalitu výučby zameranej na rozvoj čitateľskej a informačnej gramotnosti cielenou podporou pedagogických pracovníkov pri ich príprave na vyučovaciu hodinu,
- podporovať vzdelávanie pedagogických zamestnancov v oblasti rozvíjania čitateľskej gramotnosti detí a žiakov.

Ciele pri výučbe čitateľskej gramotnosti

Za užitočné usmernenie považujeme zoznam cieľov, na ktorých dosiahnutie by sa učitelia mali pri výučbe čitateľskej gramotnosti zamerať:

- žiaci čítajú aktívne, premýšľajú pri tom, kombinujú rôzne postupy vedúce k čo najlepšiemu porozumeniu;
- čítajú s jasným cieľom a neustále sledujú a posudzujú, či text daným cieľom vyhovuje;
- zvyčajne si text prehliadnu skôr, než sa doň pustia, všímajú si štruktúru textu a hľadajú tie miesta, ktoré s najväčšou pravdepodobnosťou naplnia účel, s ktorým sa do čítania púšťajú;
- v priebehu čítania dobrí čitatelia často predvídajú, čo asi bude ďalej;
- čítajú výberovo a neustále robia rozhodnutia o spôsobe čítania – čo budú čítať pozorne a pomaly, čo prečítajú rýchlo, čo nebudú čítať, čo prečítajú znovu;
- budujú si význam textu, ten neustále podrobujú kontrole a upresňujú ho, kladú si otázky v priebehu čítania;
- snažia sa odhaliť význam neznámych slov a pojmov, na ktoré v texte narazia, a poradia si s nezrovnalosťami a prekážkami v texte;
- vychádzajú z doterajších vedomostí a skúseností, porovnávajú s nimi čítaný text, prepájajú text s tým, čo už vedeli skôr;
- premýšľajú o autoroch textov, ich štýle, východiskách, zámeroch, historických okolnostiach;
- hodnotia kvalitu textu, posudzujú jeho hodnotu a reagujú na text rôznymi spôsobmi, ako racionálne, tak emocionálne;
- rôzne typy textov čítajú rôznym spôsobom;
- pri čítaní rozprávky, príbehu, románu... sa vžívajú do prostredia a postáv;

- pri čítaní vecného textu často zhrňajú a upresňujú svoje zhrnutie;
- porozumenie textu sa u nich odohráva nielen pri čítaní, ale aj počas malých páuz, ktoré počas čítania robia;
- porozumenie je náročná, vyčerpávajúca a komplexná činnosť, ktorú ale dobrí čitatelia vnímajú ako uspokojujúcu.

S cieľným rozvojom raného detského čítania je nutné začať čo najskôr. Rodina má v určovaní čitateľských návykov dieťaťa dvoj- až trojnásobne vyšší význam ako škola. Škola však tvorí samostatný prvok, ktorý výrazne a pozitívne ovplyvňuje rozvoj detského čítania – u detí, ktoré nezískali doma podporu pre rozvoj svojich čitateľských zručností, je škola hlavným aktérom. Čítanie detí, jeho rozvoj aj zhodnotenie v škole, je jednou z oblastí, kde by sa výučba mala otvoriť obojsmernej komunikácii medzi deťmi a učiteľmi, pričom by aj deti mali vnášať do škôl svoje poznatky, skúsenosti a zážitky.

Tieto ciele Súkromná základná škola BellAmos úspešne rozvíja prostredníctvom svojich aktivít:

- rozvoj jazykovej, intra- a interpersonálnej inteligencie v rámci VEU (ITV),
- vlastná Knižnica Janka Hraška s viac ako 3000 dokumentmi,
- triedne knižnice,
- aktívne zapájanie sa do podujatia Noc s Andersenom,
- pravidelná účasť na podujatiach Turčianskej knižnice,
- podpora vlastnej literárnej tvorby,
- spolupráca s Literárnym klubom Mádokýš Martin,
- vlastná tlačová agentúra TABA (mesačník Zvonček),
- spoluorganizátor celoslovenskej literárnej a výtvarnej súťaže Janko Hraško ešte žije...,
- pravidelné domáce čítanie vrátane spätnej väzby (Čítárik),
- spoločné čítanie mimočítankovej literatúry vrátane spätnej väzby (rozhovory),
- interaktívne testy na zisťovanie úrovne čítania s porozumením,
- dramatizácia a účasť na divadelných predstaveniach,
- súťaž v umeleckom prednese,
- rozvíjanie čitateľskej gramotnosti prostredníctvom pracovných listov, práce s mapami,
- práca s mapami mysle, s denníkmi, celoročnými a dennými plánmi,
- sebahodnotenie a hodnotenie hlasného čítania na I. stupni,

- literárne čitateľské dielne vo vybraných ročníkoch II. stupňa,
- stretnutia s autormi.

Orientačný plán

Vzhľadom na uvedené aktivity, priebežne realizované v priebehu celého školského roku, a úroveň rozpracovania školského vzdelávacieho programu pre ročníky 1. – 4. uvádzame v pláne len body, na ktorých je nutné pracovať dôslednejšie.

- 1 Zapracovať prácu s informačnými východiskovým textami do všetkých vyučovacích predmetov.
T: priebežne
Z: všetci vyučujúci
- 2 Účasť na vzdelávacích aktivitách, podporujúcich rozvoj čitateľskej gramotnosti a čitateľských stratégií
T: priebežne, podľa ponuky
Z: všetci vyučujúci
- 3 Štúdium dostupnej literatúry, zameranej na rozvoj čitateľskej gramotnosti a čitateľských stratégií
T: priebežne
Z: všetci vyučujúci

Vypracovala: Zuzana Herbrychová